

до развитието на своите морски сили, и двата народа, както са види, не сж отишли по-нататакъ отъ своите еднодървенни „лодки-еднодървки“, които наистина сж биле пригодни заръчно и за морско плаване. Още въ 626 година, т. е. въ онова време, когато аварският каганъ е обсаждалъ Цариградъ, ние видѣхме на Боспорътъ тие лодки у тавроскитските бжлгаре. Тие сжщо бжгарски едно-дървки ние срѣщаме и послѣ при брѣговете на Мала Азия около 100 години подиръ това произшествие въ времето на императора Лжва Исавриянина (Nicephor. Ed. Bon. 63). Разбира са, че въ по-нататашното развитие на морските сили относително Россия сж въспрепятствувале скитническите орди, които сж я отрѣзале отъ морето, а относително Бжлгария политическото падение на това царство въ втората половина на Х вѣкъ и настаналото слѣдъ това изгубване на бжлгарската самостоятелностъ. Приливътъ на тюркските народи, т. е. на печенѣгите и на половците, въ ХІ вѣкъ, така сжщо не по-малко е задържало развитието на бжлгарската образованностъ.

Рѣчта за бжлгарската търговия ни довежда до въпросътъ и за началото на бжлгарската писменностъ. Това начало историците обикновено отнасятъ камъ времето на царъ Борисовзто кръщение и на апостолската дѣятелностъ на Кирила и Методия, т. е. камъ втората половина на IX вѣкъ. Но вѣрно ли е това мнѣние? Отговаряме отрицателно. Ние видѣхме вече съществуването писменни договори още преди царъ Бориса; първиятъ и извѣстниятъ намъ (спорѣдъ Теофана) договоръ са относя камъ 714 и 715